

GONDOK A BÜKK TERMÉSZETES FELÚJÍTÁSÁVAL A MECSEKBEN

DR. PAPP TIVADAR

Európa-szerte kong a vészharang a bükk visszaszorulására figyelmeztetve. Most hangot kap nálunk is. A Mecsekben már felfigyeltek rá és igyekeznek tenni ellene.

A Mecseki Erdőgazdaság elmúlt négy évi műszaki átvételeit tanulmányozva, két táblázat érdemel megkülönböztetett figyelmet. Mindkettő a természetes felújítás témakörébe tartozik:

I. táblázat		1976.	1977.	1978.	1979.
Befejezett erdősítés	ha	619	636	555	499
Ebből term. újulat	ha	174	183	158	148
	%	28,5	28,7	28,4	29,6

II. táblázat		1976.	1977.	1978.	1979.
Összes befejezett	ha	619	636	555	499
Ebből bükk	ha	18	81	39	69
	%	2,9	12,7	7,0	13,8

A táblázatok alapján az alábbiak állapíthatók meg:

A természetes felújítás aránya, bár jobb, mint az országos átlag, mégsem éri el a természet adta lehetőségek 50%-át. A bükkfafaj aránya vészesen szorul vissza, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy a Mecsekben 17%-os arányban található az üzemtervek fafajstatisztikai adatai szerint. Ugyancsak az üzemtervek alapján, évente vágható 71 ha bükk, 34 880 m³ fatömeggel. Ez az utóbbi négy évben 284 ha-nak felelt volna meg, ezzel szemben 207 ha bükk került befejezettként átadásra. Ez 25%-os csökkenést jelent.

A tények után nézzük az okokat, majd ezt követően, a kiút lehetőségét.

A természetes felújítás rendkívüli mértékben háttérbe szorult az egyre iparszerűbbé váló termelések során. Az okok saját tapasztalataim szerint:

- a makktermés ritka volta,
- az ebből fakadó szakmai türelmetlenség,
- a nagy teljesítményű gépeknek (LKT—80) tarvágásokban jobb kihasználhatósága és
- a szakmai felkészültség hiánya.

A makktermések ritkasága nem újkeletű, hiszen 1977 ősze előtt kirobbanó nagy makktermés 1947-ben volt a Mecsekben. Viszont szinte minden évben van

1. ábra. Rosszul kezelt bükkös, szabálytalan koronákkal

szórványmakktermés, amelyre már érdemes odafigyelni. A makktermések ritkasága nemcsak az időjárás számlájára írható, hanem alapvető gazdálkodási hiba is belejátszik. Gondolok itt a 110 éves korban is 120%-os záródású, 300—400 törzsszámú véghasználati állományokra, amelyekben a *gazdálkodó sem teremti meg* a makktermés és ebből fakadó természetes felújítás lehetőségét.

Sajátos szemlélet vált uralkodóvá szakmai berkeinkben — a *türelmetlenség*. Ha elő is készítettünk egy állományt, *nem tudunk 4—5 évet várni* a makktermésre, mert állítólag olcsóbb tarra vágni és erdősíteni, mint kétszer visszatérni ugyanarra a területre.

A *csuklós traktorok* megjelenése valóban forradalmasította a fahasználatot, elsősorban annak termelékenységét. Ugyanakkor az előkészítő vágások, bontások már nehezebben oldhatók meg velük. Az eredmény: ahol lehet, taroljunk. A többi az erdőművelő dolga. Mint mindenre, erre is van megoldási lehetőség, amelyet az országban több helyen tapasztaltam.

A legsúlyosabb gondot jelenti a *szakmai hozzáállás és felkészültség hiányossága*, az elméletnek gyakorlati megvalósítása. A természetes felújítás alapfeltétele a véghasználati korban magtermésre képes állomány kialakítása, majd a makktermés után az anyaállomány szakszerű levétele. Ennek előfeltételei a kellő erélyű nevelővágások. Itt a szakemberek már válaszút elé kerülnek: a racionális elvek — csak ott és annyit tegyünk, ami megtérül — vagy a hagyományos elvek — kiváló minőségű, szabályos koronájú fákat nevelni — szerint dolgozzanak-e? Ez utóbbi során válik lehetővé a méretes törzseket adó, makktermésre képes állományok nevelése, amelyeket aztán bontani és szakszerűen végvágni kell. Ezt már tervezni kell, ehhez külön kell gépezelőket, fakitermelőket képezni, ami a mennyiség hajszolása során, súlyosbítva a munkaerőhelyeztetel, nehezen oldható meg.

Még nagyon sok sajátos okot lehetne felsorolni, de a témát az nem vinné előbbre, ezért inkább a megoldás vázaltszerű lehetőségeivel foglalkozom:

- Az állományokat, ahol nem késő, előkészítő vágással makktermésre kell felkészíteni. A sokat emlegetett magtermelő állományokat *rendeltetésüknek megfelelően kell kezelni*, ezáltal a makktermések időszakossága korrigálható lenne.
- Megfelelő kapacitású hűtőház kell a makk tárolására, hogy folyamatosan legyen termelhető csemete az alátelepítések részére is.
- A csemeték (bükk) ökológiájának ismeretében kellő fényt kell engedni — bontással — az újulat részére.
- A bontás végrehajtása során a nagy teljesítményű gépek adottságait figyelembe vevő technológiát kell kidolgozni és betartani (húzzható hossz, tőtávolság, darabszám).
- A végvágás minden részletre kiterjedő megtervezése fontos az újulat megkímélése céljából.
- A vadgazdálkodás során kíméletlenül betartandó a terület által eltartható vad létszáma.

A teljesség igénye nélkül, a fentiek megvalósítása már előrelépést jelentene, amelyhez a Mecsekben az első lépéseket már megtettük.

AZ ERDŐ ÉS A VADÁSZAT AZ INDIAI MONDÁKBAN

(Baktay Ervin: Indiai regék és mondák. Móra Ferenc Könyvkiadó, 1963. 430 old. Ref.: Keresztési B.)

India irodalma legalább 3000 éves. A világi költészet két legrégebbi, ránk maradt alkotása a Rámájana (Ráma királyfi pályafutása) és a Mahábhárata (a Bhárata nemzetség nagy harca). Ezekben tükröződik India csodálatos természeti szépségei, népének bonyolult történeti és társadalmi fejlődése, valamint a jobb jövőért folytatott küzdelmei. A bámulatosan gazdag mondakincs Visnu főisten alakjához kapcsolódik. Régen istenként főleg a megszemélyesített természeti erőket, a napot, szelket, az esőt, a tüzet tisztelték, később ezek mellett társadalmi erőket megszemélyesítő istenalakok jelentek meg. Az osztálytársadalom kialakulása Indiában a jó és a rossz fogalmának sajátos szembeállításához, a jó és rossz kettősségén alapuló világszemlélethez vezetett. Az osztályharc változatos fordulatainak megfelelően időnként a rossz győzedelmeskedik, de ilyenkor a világisten messiásként földre száll és segítséget nyújt a jó uralmának a helyreállításához. A Rámájana-ban Visnu, mint Ráma királyfi száll a földre, a Mahábhárata-ban pedig Krisna személyében.

Ezeket a régi mondákat olvasva érdekes, hogyan vélekedtek 3000 évvel ezelőtt az erdőkről, a vadászatról. Ennek szemléltetésére szeretnék néhány idézetet bemutatni.

Ráma királyfit atyja a messze déli vadonba száműzi. Első szálláshelyükön Ráma társainak a következőket mondja:

„Ime, elértük első tanyánkat a széműzetés ösvényén. Nézzétek, milyen szép ez a csöndes liget, mily nyugodtan hömpölyögnek a foyló hullámai! Ha lelkünkben is nyugalom honol, akkor a bánat elcsendesedik, és örömet találhatunk a szabad természet szépséges körében. Előttünk a széles világ, a nagy, büszke erdők határtalansága! Szívjuk be mélyen a tiszta levegőt, melyet itt nem szennyez a városok pora.”

Későbbi, a szent folyók, a Gangesz és Jamuna közötti szálláshelyükről a következőket olvashatjuk:

„A közeli kis tó vizében megfürödtek, elvégezték reggeli ájtatosságukat, azután folytatták az utat. Kisebb-nagyobb erdők, ligetek váltakoztak nagy tisztásokkal, rétekkel. A környék békés, nyugodalmas volt. Hiszen szent tájon jártak: a remeték otthona volt ez a vidék, a legszentebb Gangá és a szent Jamuná köze. Nem messze onnan, Prajágánál találkozik a két folyam, s ott terült el Bharavádzsa, a híres

nagy szent remetetelepe. Arrafelé vették útjukat a száműzöttek, hogy a szent bölcsőtől további útmutatást, tanácsot kérjenek.

Az egész környék arról tanúskodott, hogy békés, áhítatos lelkű lakói boldog összhangban élnek a természettel. Ártalom nem érhetett ott semminő élőlényt, s ezért az erdő vadjai nem ismertek félelmet. A vándorok lépten-nyomon szelíden legelésző vagy játszadozó őzeket láttak; a nagy szemű, kecses állatok eleinte ugyan kissé megriadtak, hiszen megéreztek, hogy idegenek, de azután ösztönük megígta nekik, hogy a jövővényekben is ugyanolyan ártalmatlan jóindulat lakozik, mint barátaikban, az erdei remetékben. De nemcsak a szelíd őzek jártak-keltek békésen a vadonban, hanem távolabbról, a fák közt nemegyszer láttak vadbivalyokat, sőt elefántcsapatot is, s ezek a hatalmas állatok éppoly nyugodtan vették tudomásul az ő emberi közelségüket, mint az őzikék...

A vándorok keblét is eltöltötte a békesség. Bánatos emlékeik elcsöndesedtek, derűs kedv, boldog nyugalom szállt szívükbe."

Ráma királyfi atyja végzetes vadászatát így mondja el:

"Már egészen fiatalon is híres nyíllövő voltam, messze földön nem akadt párom a nyilazásban. Ez a képességem büszkévé tett, hiú önteltséggel, minden alkalmat megragadtam, hogy kiválóságomnak példáját adjam. Mestere voltam a nyilazás legnehezebb próbájának: hang után tudtam célozni, és nyíllam a vaksötétben is pontosan célba talált. Vadászaton is az volt a legnagyobb kedvtelémem, hogy az éjféli erdő sötétjében lesbe állva, vártam a vadat, s alighogy meghallottam neszt, a hang nyomán célozva, elejtettem a zsákmányt. Mondom, semmire sem voltam olyan büszke, mint erre a képességemre, nem gondoltam arra, hogy a dölyfös önteltség bűn, s minden bűn meghozza gyümölcsét... Aznap is a sűrűbe vettem magam, és egy kis patak közelébe jutottam. Csak a víz csörgedezését hallottam, fekete éjszaka volt, mert felhők takarták a holdat. Tudtam, éjszaka a vad lejár a vízre, hogy szomszját oltsa. Készen tartott fegyveremmel megbújtam a közelben és vártam. És csakugyan... nemsokára halk nesz ütötte meg fületem, s röviddel rá, megcsobant a víz. A hang felé céloztam és kilőttem hegyes nyíllamat. Éles sikoly felelt: találtam... de jaj, emberi szó volt az! Szívem elszorult és a hang torkomon akadt. S a víz mellől panaszos sírással szállt felém a jajszó: »Ó, istenek, miért kellett így történnie? Jaj, kinek a szívében támadhatott az ádáz gondolat, hogy halálos nyíllal röptsen rám, aki soha nem vétettem senkinek és semminek?... Ó, jaj, miért kell meghalnom? Ó, mi lesz boldogtalan, öreg szüleimmel, ha meghalok?...« Erőt vettem rémült meglepetésem, a hang felé futottam, és ekkor a felhők kissé szétszakadtak, kisütött a hold halvány, fátyolozott fénye. S jaj nekem, mit láttam? Egy fiatal fiút, aki a remeték szegényes faháncsleplét viselte: véreben hevert a parton, melléből nyíllam meredt föl, oldalán a parton, üresen feküdt vízmerő korszója."

Befejezésül idézzünk a Mahábháratából is. Ennek a hőse, Krisna, Indiában a mai napig a legnépszerűbb. Az egyszerű pásztorfiúból megtestesült Visnu, miután megdöntötte a népeket nyomorgató, vérüket szívó zsarnokok uralmát, vadászbalesetnek esik áldozatul:

"Mélységes elmerülésben készült az isteni lélek, hogy elváljék a halandó testtől, amelyet a világ jóvoltáért öltött magára. Krisna mulandó alakja mozdulatlan elmélyedésben ült az erdőség szívében. Egy kóbor vadász a félhomályban őznek vélte a sötétlő formát és nyílával leterítette. Így ért véget a Magasztos dicső megtestesülése; igaz valója levetette az ideiglenes köntöst, és visszaolvadt önnön örökévaló lényegébe."

A fenyők termesztése és a fenyőfagazdálkodás c. könyvet ismerteti Ing. Stefan Kohán, CSc., a szlovákiai erdőgazdasági kutatóintézet tudományos főmunkatársa, a *Lesnicky casopis* 26. évfolyamának (1980) 1. számában.

Részletesen ismerteti a könyv 15 fejezetét, kiemelve azokból számos, fontosabb megállapítást és adatot.

A könyvet magas szakmai színvonalúnak tartja és ajánlja a szlovákiai erdőgazdálkodás szakembereinek, tudományos dolgozóinak és az erdészeti iskolák hallgatóinak.

Ref.: Temesi G.